Länsstyrelsen
Värmland

Riksintresse för kulturmiljövården: Saxåhyttan

Områdesnamn: Saxåhyttan

Områdesnummer: K 9

Kommun: Filipstad

Socken: Färnebo

Sammanfattning

Innehåll

Hytta, masugn, bruksherrgård med mera. 1500- till 1850-tal.

Urvalsmotiv

Vetenskapligt/pedagogiskt. Saxåhyttan är en av länets äldsta hyttorter, sannolikt med rötter i senmedeltidens järnhantering.

Beskrivning

Saxåhyttan omnämns i 1540 års jordebok då den ägdes och drevs av fyra bergsmän. 1633 anlades en hammare intill hyttan samtidigt som antalet delägande bergsman fördubblats för att 1710 uppgå till 15 stycken. Tackjärnsblåsningen pågick under cirka 20 veckor varje år. Hyttan byggdes om flera gånger under 1600- och 1700-talen men var ännu vid 1800-talets mitt en så kallad mulltimmerhytta med timrade ytterväggar. 1854 byggdes den nuvarande stenmasugnen och två år senare rostugnen som sannolikt är samtida med malmkrossen, slaggstampen och det kolhus som nu är inrett till servering. Driften vid hyttan lades ned 1909. Bruksherrgården med flyglar i klassicistiskt utförande är byggd 1809. I miljön ingår arbetarbebyggelse, smedja i ursprungligt utförande samt skolhus från 1870. En golfbana har anlagts vid herrgården vilket bidrar till den öppna landskapsbilden.

Kulturhistoriskt värde

Saxåhyttan omnämnd 1540 tillhör länets och den Värmländska bergslagsbygdens äldsta hyttorter sannolikt med rötter i senmedeltida järnhantering. Saxåhyttan är ett exempel på den gamla bergsmannaorganisationens mindre hytt- och bruksenheter där järnhanteringen in i sen tid i hög grad bedrevs under hantverksmässiga former. Bebyggelsen i området ger en föreställning om de små- och medelstora hyttenheternas olika byggnadskategorier.

Hot

Hot Ej specificerat.

Skydd

- Hyttan med omgivande anläggningar utgör fornlämning enligt Kulturminneslagen (KML).
- Delar av området omfattas av detaljplan med särskilda bestämmelser till skydd för kulturmiljön.

Avsikter och åtgärder

Nybebyggelse och förändringar av befintliga byggnader inom området behandlas restriktivt.

Riksantikvarieämbetets värdetext (1996)

Motivering

En av länets äldsta hyttplatser med rötter i senmedeltidens järnhantering

Uttryck för riksintresset

Stenmasugn från 1854, malmkross, rostugn, slaggstamp och imponerande kolhus, klassicistisk herrgård från 1809, arbetarbostäder, smedja i ursprungligt skick och skolhus från 1870.

Övrigt

Riksintresset Saxåhyttan överensstämmer i stor grad med kulturmiljön Saxåhyttan (173) enligt kulturmiljöprogrammet för Värmlands län.

Referenser

- Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län, Länsstyrelsen 1980

Ändringsinformation

Datum, kommentar:

- 2007-11-05: Huvuddelen av informationen hämtad från 1988 års beskrivning av riksintressen i Värmlands län.
- 2007-12-10: Beskrivningen av områdets skydd ändrad till aktuella förhållanden och gällande lagstiftning.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan.